

Sosiaaliturvaministeri Sanni Grahn-Laasonen

Sosiaaliturvamuutosten kokonaisuus ja muutosten vaikutukset mm. käytettävissä oleviin tuloihin ja pienituloisuuteen; painotus seuraaviin

- **Onko mahdollista saada euromääräisiä tuloksia STM:n vaikutusarvioinnista suhteellisten tietojen lisäksi?**

Euromääräisten tulosten esittämisessä on merkittäviä haasteita. Ne liittyvät sekä menetelmään että esitystapaan. Arviossa on käytetty aineistovuotta 2019, jonka tasoon vuodelle 2024 esitetyt muutokset on deflatoitu, joten rahanarvon ja esim. tulotason muutokset aiheuttavat vääristymiä euromääräisiin vaikutuksiin. Euromäärien tulkinta esimerkiksi eri tulodesiileissä ei ole myöskään yksiselitteistä esimerkiksi siksi, että tulot on laskettu tulonjakotilaston mukaisesti kulutusyksikköä, ei henkilöä kohden. Euromäärät eivät siis ole eri kotitaloustypeissä keskenään yhteneviä. Aineistopohjaisten vaikutusten esittäminen vaatisi runsaasti lisätyötä.

Yhteisvaikutusten arviossa vaikutukset esitetään tulojen vuosikeskiarvoina. Ne eivät siis kertoisi suoraan, miten esitetyt muutokset vaikuttavat etuudensaajien tuloihin silloin, kun etuudensaajat saavat etuuksia, vaan kuvaavat vaikutuksia kotitalouksien tulonmuodostukseen vuositasolla. Kohderyhmät eivät useinkaan saa etuutta koko vuotta, joten euromääräinen vaikutus ei välttämättä edes kuvaisi kovinkaan konkreettisesti juuri etuusmuutosten vaikutusta. Aineistopohjainen tarkastelu soveltuu siis parhaiten juuri kotitalouksien suhteellisten tulonmuutosten kuvaamiseen.

Konkreettisemmin etuusmuutosten euromääräisiä vaikutuksia kuvaavat esimerkkilaskelmat, joita tuotettiin joistakin esimerkkitilanteista myös yhteisvaikutusmuistioon. Esimerkkitapauksia on kuitenkin lukematon määrä, joten esimerkkilaskelmilla ei voi kaikkia tilanteita kattaa.

Esimerkkilaskelmissa pystyakseli kuvaa käteen jääviä tuloja tai niiden muutosta, ja vaaka-akseli kuukausittaisia työtuloja. Myös esimerkkilaskelmia tulkittaessa on syytä muistaa, että taustalla on oletus siitä, että henkilön/kotitalouden tilanne pysyisi koko vuoden muuttumattomana.

Todellisuudessa kotitalouksien tilanteet muuttuvat useimmiten vuoden sisällä, esimerkiksi henkilö on alkuvuonna työttömänä, mutta loppuvuoden töissä.

- **Onko sosiaaliturvaleikkausten yhteisvaikutuksista tulossa vielä täydentävää arviota koko vaalikaudesta / vuoden 2027 tasossa sisältäen myös arvioinnista nyt poisjääneet leikkaukset (kuntoutustuet) sekä vuosittain kumuloituvat indeksileikkaukset?**

Terveyden ja hyvinvoinnin laitos julkaisee sosiaali- ja terveysministeriön tietojen mukaan marras-joulukuun vaihteessa oman arvionsa, jossa on mukana myös vaikutus vuoteen 2027 saakka. Arviossa on tiettyjä muitakin eroavaisuuksia STM:n arvioon.

Syksyllä 2023 ei ole esitetty muutoksia kuntoutustukeen, jolla tarkoitetaan määräraajaista työkyvyttömyyseläkettä. Syksyllä 2023 annettu HE 60/2023 vp koskee Kelan kuntoutusrahaetuksista nuoren kuntoutusrahaa ja ammatillisen kuntoutuksen ajalta maksettavaa kuntoutusrahaa.

Kelan kuntoutusrahaetuksien ja toimeentulotuen muutosten vaikutukset ovat euromääräisesti melko pieniä verrattuna esimerkiksi indeksijäädytyksiin sekä työttömyysturvan ja yleisen asumistuen muutoksiin, että niiden vaikutus yhteisvaikutusarvion tuloksiin koko väestön tasolla olisi varsin pieni, vaikka etuudensaajalle vaikutus voikin olla huomattava.

Sosiaaliturvaministeri Sanni Grahn-Laasonen

- **Tehdäänkö jatkossa yhteisvaikutusarviot jo toimien valmistelun aikana ennen päätöksentekoa?**

Sosiaali- ja terveysministeriö julkaisi sosiaaliturvamuutosten yhteisvaikutusten arvioinnin 9.10.2023 eli samaan aikaan vuoden 2024 talousarvioesityksen julkaisun kanssa. Arviointimuistio on valiokuntien ja eduskunnan käytettävissä päätöksenteon tukena.

Arvioinnin staattisissa laskelmissa ei ole huomioitu käyttäytymismuutoksia, kuten esimerkiksi työllistymistä ja sen vaikutusta kotitalouksien käytettävissä oleviin tuloihin. Tältä osin vaikutusten arvioinnissa on edelleen kehitettävää.

Hallituksen tavoitteena on osana laadukasta lainvalmistelua arvioida huolellisesti esitettyjen muutosten vaikutuksia sekä mahdollisuuksien mukaan myös yhteisvaikutuksia, jos tämä on käytettävissä olevien aineistojen puitteissa mahdollista.

- **Kuinka vaalikauden aikana sosiaaliturvamuutosten kokonaiskuvaa seurataan ja arvioidaan? onko tarkoitus uudelleenarvioita hallitusohjelmassa linjattuja toimia, jos tilannekuva menee esim. joidenkin pienituloisten ihmisryhmien osalta liian vaikeaksi?**

Suuri osa vaikutuksista toteutuu asteittain esim. siirtymäsäännösten ja asteittaisen voimaantulon myötä. Jälkikäteisarviointia koko kokonaisuudesta voidaan tehdä aikaisintaan vasta hallituskauden lopulla, kun vaikutukset ovat ehtineet toteutua ja niistä on olemassa toteumatietoja. Sosiaali- ja terveysministeriö toteuttaa seurantaa yhteistyössä Kelan ja THL:n kanssa.

Sosiaaliturvamuutosten vaikutuksia on arvioitu hallitusneuvotteluista lähtien jokaisen muutoksen valmistelun yhteydessä. Esimerkiksi asumistukea, toimeentulotukea ja indeksijäädytyksiä koskeviin esityksiin on tehty arvioiden pohjalta valmistelun aikana muutoksia, jotka lieventävät vaikutuksia lapsiperheisiin. Hallitus myös päätti budjettiriihen yhteydessä hakea korvaavat toimet kertakorvauksen alentamisen ja vanhempainrahan muutosten tilalle. Jatkossakin hallitus tekee vastaa arviointia myös tulevien esitysten ja muutosten osalta.

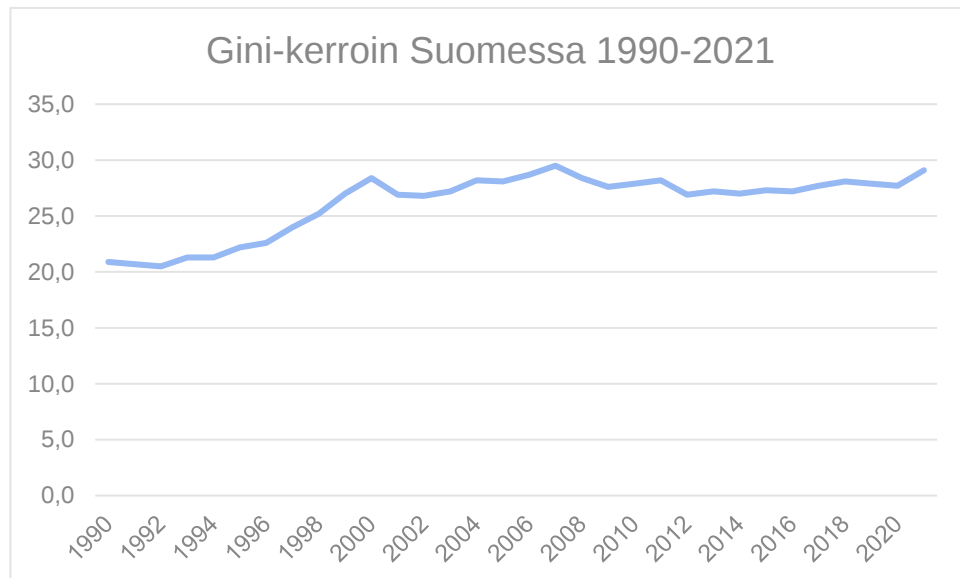
Perusturvan riittävyyttä arvioidaan neljän vuoden välein ja perusturvan riittävyyden arviointiraportti tehdään taas hallituskauden lopulla.

- **Mikä on näkemyksenne pidemmällä aikahorisontilla mm. gini-kertoimen kehityksestä ja siihen vaikuttavista kokonaisuuksista? (esim. parin vaalikauden ajalta)**

Sosiaaliturvaministeri Sanni Grahn-Laasonen

Gini-kertoimen ohella kannattaa tarkastella myös muita tulonjakomittareita. Eri mittarit voivat tuottaa ainakin jossain määrin erilaisia tuloksia. Tilastokeskus tuottaa toteutuneesta kehityksestä tietoa eri mittareilla (tulonjakotilasto). Myös STM:n yhteisvaikutusarviossa on arvioitu muutoksia eri mittareilla.

Tulevan kehityksen ennakkointi vaikeaa. Esitettyjen muutosten vaikutukset esimerkiksi gini-kertoimeen ovat huomattavia, mutta eivät historiallisessa tarkastelussa muuta tulonjakoa kovin dramaattisesti. Esimerkiksi vuosien 2020 ja 2021 välillä gini-kerroin nousi 1,4 prosenttiyksikköä (ehdotettujen muutosten arvioitu vaikutus vuoden 2024 tasossa 0,45 prosenttiyksikköä ilman työllisyysvaikutusten huomioon ottamista). 1990-luvulla gini-kerroin nousi vuosien 1990 ja 2000 välillä 7,5 prosenttiyksikköä.

STM:n sosiaaliturvamuutosten yhteisvaikutusten arvioinnissa on staattisen GINI-kertoimen ohella arvioitu vaikutuksia myös työllisyysvaikutukset huomioivaan ns. dynaamiseen GINI-kertoimeen. Työllisyyden muutoksen vaikutusta tulonjakoa mittaavaan GINI-kertoimeen arvioidaan karkeasti Kärkkäisen ja Tervolan (2018) arvioimalla marginaalivaikutuksella, jonka mukaan työllisyyden paraneminen 10 000 henkilötyövuodella laskee Gini-kerrointa 0,04 %-yksiköllä. Vuonna 2024 voimaan tuleviin toimiin liittyvä työllisyyden vahvistumisella olisi GINI-kerrointa noin 0,2 – 0,22 %-yksiköllä alentava vaikutus. GINI-kerroin kasvaisi työllisyyden vahvistumisesta huolimatta 0,23 – 0,25 %-yksiköllä.

- **Pitääkö hallitus kiinni köyhyyden vähentämisen tavoitteistaan, jotka on annettu EU:lle, ja miten tavoitteita toimeenpannaan?**

Tavoitteen edistymisestä raportoidaan vuosittain EU:n talouspoliittisen ohjausjakson puitteissa. Köyhyyden ja syrjäytymisen vähentämisen toimintasuunnitelman mukaan puoliväliarviointi tehdään v. 2026.

Hallituksen tavoitteena on vähentää köyhyyttä ja syrjäytymistä erityisesti työllistymisen kautta. Hallitusohjelman toimenpiteillä tavoitellaan 100 000 uutta työllistä. Valtiovarainministeriön arvion mukaan vuoden 2024 aikana voimaan tulevien uudistusten arvioidaan vahvistavan työllisyyttä jopa noin 60 000 – 65 000 työllisellä.

Sosiaaliturvaministeri Sanni Grahn-Laasonen

Kuinka näette nuorten tilanteen?

Valtaosa 18–24-vuotiaiden ikäluokkaan kohdistuvasta muutoksesta kohdistuu opiskelijoihin. Jos opintotuen lainatakaus lasketaan käytettävissä olevaksi tuloksi, opiskelijoiden tulot jopa nousevat hieman keskimäärin. Myös asumistuen muutosten arviointiin liittyvät menetelmälliset ongelmat voivat jossain määrin tuottaa yliarviota opiskelijoihin kohdentuvista vaikutuksista.

Jos opiskelijat poistetaan tarkastelusta, 18–24-vuotiaisiin osuvat vaikutukset ovat edelleen jonkin verran muita työikäisiä suuremmat, mikä johtuu mahdollisesti siitä, että tulotaso kasvaa tyypillisesti iän myötä, jolloin etuuksien osuus tuloista on suhteellisesti suurempi nuoremmilla ikäluokilla, sekä siitä, että 18–24-vuotiaat eivät ole kiinnittyneet vielä kovin vakiintuneesti työmarkkinoille, vaikka eivät enää opiskelisiakaan. Nuorten kuntoutusetuuksia lukuun ottamatta etuusmuutokset eivät erityisesti kohdistu juuri nuoriin.

Millä aikataululla ja sisällöllä sosiaaliturvauudistus etenee ja miten se menee yhteen nyt tehtävien sosiaaliturvaleikkausten kanssa?

Sosiaaliturvauudistus koostuu sosiaaliturvaa uudistavista hallituksen hankkeista ja sosiaaliturvakomitean työstä.

Hallitusohjelman mukaisesti hallitus toteuttaa perustuvan uudistuksen. Uudistuksen tavoitteena on parantaa työnteon kannattavuutta, sujuvoittaa sosiaaliturvaa ja yksinkertaistaa etuuksia. Taustalla on sosiaaliturvakomitean välimietinnön suositukset ja selvitykset. Uudistuksen tavoitteena on aikaansaada uusi yleistuki.

Eduskunnan käsittelyssä olevat sosiaaliturvaan esitetyt muutokset ovat yhdensuuntaisia hallitusohjelmaan sisältyvien sosiaaliturvan uudistamista ja yleistuen mallia koskevien tavoitteiden kanssa. Esimerkiksi korotusosien sekä suojaosien poistaminen yhtenäistää ja yksinkertaistaa sosiaaliturvaa.

Uuden yleistuen valmistelu etenee asteittain. Hallitusohjelman mukaisesti etuuksien yhtenäistäminen aloitetaan luomalla asiakkaille yhden hakemuksen malli puoliväliriiheen mennessä. Hakemuksen tietojen perusteella Kela ratkaisee asiakkaalle kuuluvat etuudet ja tekee elämäntilanteeseen sopivan etuusehdotuksen.

Valtioneuvosto on 19.10.2023 tekemällään päätöksellä muuttanut sosiaaliturvakomitean kokoonpanoa ja päivittänyt tehtäviä komitean jäljellä olevaksi toimikaudeksi. Komitea käsittelee toisella kaudellaan sosiaaliturvan kehittämisen erityishuomioita ja seuraa yleistuen valmistelua. Komitea tarkastelee etuuksien yksilö- ja perhekohtaisuutta, sosiaaliturvaetuuksien yhdistelmiä, sosiaaliturvan tasoa sekä etuuksien ja palvelujen vastaavuutta ihmisten elämäntilanteisiin.

Hallituksen tavoitteena on myös toteuttaa toimeentulotuen kokonaisuudistus, joka vahvistaa itsenäistä selviytymistä, vähentää pitkäaikaista toimeentulotukiriippuvuutta ja selkiyttää toimeentulotuen roolia viimesijaisena harkintaa vaativana etuutena.

Toimeentulotuen Kela-siirrosta päätettäessä vuonna 2014 eduskunta edellytti toimeentulotukilain kokonaisuudistusta, jolla vahvistettaisiin toimeentulotuen luonnetta viimesijaisena ja väliaikaisena etuutena sekä tuettaisiin toimeentulotukea saavien itsenäistä suoriutumista ja syrjäytymisen ehkäisyä. Työ on käynnistymässä selvityshenkilötyöryhmän asettamisella.

Sosiaaliturvaministeri Sanni Grahn-Laasonen

Aiotaanko vuoroasumisen huomioimista lainsäädännössä jatkossa parantaa?

Kuten sosiaaliturvauudistusta koskevassa hallitusohjelmakirjauksessa todetaan, tarkastelee sosiaaliturvakomitea toimikaudella 2023–2027 muun muassa eroperheiden sosiaaliturvan kokonaisuutta. Tämä kattaa myös vuoroasuvien lasten aseman tarkastelun.

Myös esimerkiksi OKM:n hallinnonalalla on tekeillä selvityksiä liittyen vuoroasuvien lasten aseman parantamiseen (koulukyydit, lähikoulun valinta ym.).

Viime keväänä julkaistuun sosiaaliturvakomitean välimietintöön perustuva selvitys koskien pienituloisten lapsiperheiden asemaa on parhaillaan käynnissä (VN TEAS- rahoituksella toteutettava Lapsiperheiden pienituloisuus ja sosiaaliturvaetuudet (Lapsoset) -hanke.)

Apteekkitalouden uudistuksen tilannekuva?

Pääministeri Orpon hallituksen hallitusohjelman mukaan lääkehuollon ja -hoidon kokonaisuutta on tarkoitus kehittää laajasti. Hallitusohjelmassa lääkeasioiden toimenpidekirjaukset on suuri kokonaisuus käsittäen mm. lääkeasioiden uudistuksen kokonaisuuden lääkeasioiden tiekartan pohjalta, apteekkijärjestelmää ja –taloutta koskevan kokonaisuuden, lääkehoidon ja lääkehuollon ohjauksen kehittämisen, lääkehoitojen kustannusvaikuttavuuden parantamista tavoittelevan kokonaisuuden (arviointitoiminta, tiedonhallinta ja ns. ehdollinen korvattavuus), lääkehoidon tiedonhallintaa ja digitaalisuutta koskevan kokonaisuuden (esimerkkinä Kanta-lääkityslista), velvoitevarastointilain uudistamisen sekä lääkekorvausjärjestelmän maksukaton kehittämisen.

Hallitusohjelmaan sisältyvien lääkeasioiden toimeenpanoa varten sosiaali- ja terveysministeriössä muodostetaan Lääkkeet ja apteekkitalous toimenpidekokonaisuus. Hankkeen puitteissa on tarkoituksena edistää, toimeenpanna ja varmistaa hallitusohjelman lääkehoitoa ja –huoltoa koskevien tavoitteiden ml. apteekkitalouden uudistaminen.

Apteekkitalouden uudistamisen tavoitteena on kokonaisuudistus, jolla saavutetaan nykyistä kustannustehokkaampi lääkkeiden vähittäisjakeluverkoston järjestäminen. Talouden uudistamisessa huomioidaan mm. lääketaksa ja apteekkivero sekä tarvittaessa rakennetaan erillinen tukielementti turvaamaan maanlaajuinen apteekkiverkosto.

Apteekkitalouden kokonaisuudistuksen valmistelussa tulee huomioida hallitusohjelman muut apteekkijärjestelmää koskevat kirjaukset, joilla on vaikutusta apteekkitalouteen, ja valmistelua on tarkoitus tehdä samanaikaisesti. Tavoitteena on mm. mahdollistaa apteekkitoiminnan harjoittaminen myös osakeyhtiömuodossa sekä mahdollistaa apteekkien välinen yhteistyö ja ketjuuntuminen. Myös ainoastaan verkossa toimivien apteekkien perustaminen mahdollistetaan sekä vapautetaan määrä- ja sijaintisääntelyä valikoiduilla alueilla. Yleisimmin käytettyjä itsehoitolääkkeitä on myös tarkoitus vapauttaa apteekkien ulkopuoliseen myyntiin huomioiden lääke- ja lääkitysturvallisuus lääketurvaviranomaisen selvityksen pohjalta.

Uudistuksella tavoitellaan hallitusohjelman mukaisesti vähintään 30 miljoonan euron vuosittaisia säästöjä julkiseen talouteen. Uudistukset tullaan toteuttamaan varmistaen lääkkeiden ja apteekkipalvelujen alueellinen saatavuus sekä lääke- ja lääkitysturvallisuus. Uudistustyötä jatketaan saumattomasti jo tehtyjen selvitysten pohjalta. Sosiaali- ja terveysministeriössä parhaillaan organisoidaan Lääkkeet ja apteekkitalous hankekokonaisuutta ja valmistelun kokonaisaikataulu tarkentuu tässä yhteydessä.

Sosiaaliturvaministeri Sanni Grahn-Laasonen

Hallituksen talouspolitiikan sukupuolivaikutukset?

Valtiovarainministeriön budjetin laatimismääräys edellyttää, että ministeriöt sisällyttävät pääluokkaperusteluihinsa yhteenvetotarkastelun sukupuolivaikutuksiltaan merkittävästä talousarvioesitykseen liittyvästä toiminnasta. Tämä on ollut pysyvä käytäntö jo noin 15 vuotta.

Kaikki ministeriöt tekevät tällaisen yhteenvedon, mutta niiden sisältö ja laajuus vaihtelevat. Useimmiten yhteenvetokappaleissa esitellään sukupuolten tasa-arvon edistämiseen suunnattuja määrärahoja, mutta laajemmin hallinnonalan budjetin sukupuolivaikutuksia ei arvioida. Sukupuolivaikutusten arvioinnissa on edelleen kehitettävää.

Sosiaaliturvaan liittyvien muutosten yhteisvaikutusten arviointi julkaistiin 9.10.2023. Osiossa 4.1 arvioitiin tuloverotukseen, asumistukeen, työttömyysturvaan, lapsilisiin ja opintotukeen sekä sosiaaliturvan indeksikorotuksiin tehtävien muutosten yhteisvaikutuksia sukupuoliin. Miesten ja naisten välillä ei havaittu kovin suurta eroa tulonmenetyksiä kokevien osuudessa. Tulojaan kasvattaviin kotitalouksiin kuuluvien miesten osuus on hieman suurempi kuin naisilla. Tulojen muutosta arvioitiin henkilökohtaisten tulojen sijaan kotitalouden tulojen mukaan. Muutoksia esitetään etuuksiin, jotka ovat luonteeltaan kotitalouskohtaisia (asumistuki, toimeentulotuki) tai jotka eivät varsinaisesti ole kummankaan huoltajan tuloja (lapsilisä).

Tilannekuva Covid-tilanteesta Suomessa, rokottamisen tilanteesta ja koronarokotteiden riittävydestä?

Jaostolle on toimitettu tästä erillinen muistio (Covid-19-epidemiatilanne Suomessa).

Talousarvioesitystä täydentävän esityksen ennakointi vastualueenne osalta. Vastualueenne kipupisteet talousarvioesityksessä?

Talousarvioesityksen täydennyksessä on ministeriön ehdotuksessa huomioitu teknisten tarkistusten lisäksi:

- o Yleisen asumistuen muutosten tarkentunut vaikutus voimaantulovuonna. Tämä lisää määräraahatarvetta momentit yhteen laskien +60,8 milj. euroa.
- o Lisäksi ehdotuksessa on huomioitu toimeentulotukeen oikeuttavien hyväksyttävien asumismenojen selkeyttäminen 1.4.2024 lukien, joka vähentää määräraahatarvetta -3,0 milj. euroa.

Vastualueenne kipupisteet talousarvioesityksessä?

Kuten talousarvioesityksen esittelypuheenvuorossa totesin, suurimman uhan suomalaisen hyvinvointiyhteiskunnan keskeisille palveluille ja tukiverkoille muodostaa julkisen taloutemme kestämaton tilanne. Suomi on elänyt velaksi yhtäjaksoisesti lähes 15 vuotta. Suunnan kääntämiseksi ja suomalaisen hyvinvointiyhteiskunnan pelastamiseksi hallitus toteuttaa

Sosiaaliturvaministeri Sanni Grahn-Laasonen

määrätietoisesti ohjelmansa toimenpiteitä, joilla lisätään työllisyyttä, vauhditetaan talouskasvua sekä vahvistetaan julkista taloutta.

Sosiaali- ja terveysministeriön hallinnonalan talousarvioesitys ensi vuodelle sisältää useita muutoksia ja uudistuksia, joilla vahvistetaan julkista taloutta ja työllisyyttä. Valtiovarainministeriön arvion mukaan vuoden 2024 aikana voimaan tulevien uudistusten arvioidaan vahvistavan työllisyyttä jopa noin 60 000 – 65 000 työllisellä.

Välttämättömät uudistukset ja säästöt on pyritty toteuttamaan niin, että kaikkein heikoimmassa asemassa olevien tilanne on turvattu. Esimerkiksi toimeentulotuki on jätetty indeksijäädytysten ulkopuolelle, ja säästöjen ohella lapsiperheiden lapsilisiä nostetaan.

Talousarvioesitys sisältää myös kohdennetusti määrärahaa keskeisen kipupisteen korjaamiseen. Kela-korvausten nostamisella puretaan terveydenhuollon hoitonoja ja kevennetään hyvinvointialueiden taakkaa. Samalla käynnistetään uuden Kela-korvausmallin valmistelu.